

ความในใจ

ผมมีความเชื่อว่าศิลปะเป็นสิ่งที่มีความค่าทางปัญญา และเป็นสมบัติของยุคสมัย ดังนั้นมันจึงไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งสะท้อนความคิดเพียงอย่างเดียว เพราะคนเรานั้นคิดอะไรก็ได้ แต่ความคิดที่มีศรัทธาทางสังคมอันเป็นกระบวนการที่จะกระตุ้นเตือนให้มวลมนุษย์รำลึกถึงภาระหน้าที่ในทางสร้างสรรค์ร่วมกันนั้นต่างหาก ที่จะเป็นพลังงานอย่างหนึ่งที่ทำให้คนอย่างผมเกิดความภูมิใจในฐานะของความเป็นศิลปินของตน และผมก็เชื่อว่าศิลปินหลายคนก็ประจักษ์จริงในสิ่งนี้เช่นกัน

สำหรับความสนใจที่เป็นเหตุให้ผมมาทำงานในแนวการแสดงและการจัดวางวัสดุ รวมถึงการจัดสภาพใหม่ในห้องแสดงนั้นเป็นเพียงทางผ่านทางหนึ่งของผม มันเป็นการทดลองเพื่อแก้ปัญหาบางประการเกี่ยวกับวิธีนำเสนอเนื้อหาหรือความในใจ และในขณะที่เดียวกันมันเป็นการพิสูจน์ตัวเองด้วยว่า ผมยังมีความกังวลมากนักแค่ไหนกับการเสนองานแบบสำเร็จรูป (อย่างที่เคยได้รำเรียนในโรงเรียนศิลปะ) ในเมื่อผมเข้าใจอยู่ตลอดเวลาว่า กระบวนการของความคิดคนเป็นสิ่งซับซ้อน การนำเสนองานทางปัญญาสร้างสรรค์ จำเป็นด้วยหรือที่จะต้องแสดงออกมาในกรอบของช่างศิลป์ และจำเป็นแค่ไหนที่จะนำเสนอสิ่งที่ใคร ๆ ก็รู้ หรือแม้กระทั่งตัวเองก็รู้จักดีอยู่แล้ว บ่อยครั้งความคิดและภูมิปัญญาของคนเราขยายตัวออกไปได้ เพราะการได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ การได้เห็นสิ่งที่ทำให้เราตั้งคำถามมากมายทั้งกับตัวเราและสิ่งที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้า มันเป็นการสร้างความพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสิ่งที่เรายังไม่รู้จักดี เพื่อที่จะไปทำความเข้าใจกับมัน ศิลปินเป็นกิจกรรมอันหนึ่งของคนเราและที่เหนือไปกว่านั้น มันคือกระบวนการทางวัฒนธรรมทั้งหมดในยุคสมัยที่เราใช้ชีวิตอยู่และสามารถบอกถึงความหวังต่ออนาคต

คิด ๆ ดูมันออกจะเป็นเรื่องซีเรียสมาก ๆ แต่ผมไม่คิดเช่นนั้น ผมคิดว่าการสนุกสนานกับสาระมีอะไรที่ลึกซึ้งมากกว่าการสนุกเพื่อที่จะลืมนั่น

ผมสนใจเนื้อหาหายาบ ๆ สักคำที่ไม่มีใครสนใจ ผมสนใจว่าไม้ไฟที่มีอยู่เกลื่อนกลาดในบ้านเรา และมีราคาไม่มากนัก มีความค่าอะไรอยู่ในตัวมันบ้าง นอกเหนือไปจากความคุ้นเคยที่เรามีต่อมัน ในทำนองเดียวกันกับ ดิน ปุ๋ย หนังสือพิมพ์ที่ผ่านตาเราไปแล้ว แก้อ้อเก่า ๆ เสียงจากวิทยุ เสียงคน บทเพลงบางบท ถ้อยคำบางคำ กริยาอาการบางอย่างของคนเรา ฯลฯ มันมีธรรมชาติของตัวเอง และมีความค่าที่เราสามารถค้นหาได้ไม่สิ้นสุด หรือถ้าเราหาคุณค่ามันไม่พบเลย ก็คงไม่ได้หมายความว่าสิ่งเหล่านั้นไร้คุณค่า

ทั้งหมดที่ผมเขียนนี้ ผมหวังว่าจะมีอะไรมากกว่าการเป็นเพียงความพยายามเข้าใจตัวเองเท่านั้น

ขอขอบคุณศิลปินที่ร่วมแสดงด้วยดังนี้ สันติ อิศโรรุทกุล สุรพล ปัญญาชिरะ และนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมวิเศษ นักศึกษาศิลปะจากวิทยาลัยครูสวนดุสิต นอกจากนั้นขอขอบคุณกลุ่มเดินดิน ผู้อำนวยการหอศิลป์ พีระศรี และเจ้าหน้าที่หอศิลป์ทุกคน

ขอบคุณครับ

จุมพล อภิสุข

พฤศจิกายน 2530

ในระหว่างช่วงปี 1970-1980 เป็นระยะที่ผมเริ่มคิดหาวิธีแสดงออกถึงความคิดเห็นของตัวเอง ต่อปัญหาต่างๆในสังคม และพยายามเข้าใจตัวเองว่ามีจุดยืนตรงไหน ในการทำงานศิลปะ ผมได้พยายามใช้ความรู้ทางจิตรกรรม และการเขียนบทกวี เป็นเครื่องมือในการค้นหาสิ่งเหล่านี้ แต่ต่อมาเมื่อผมได้ไปสัมผัสกับเครื่องมือชนิดอื่น เช่น ภาพยนตร์ ทีวี และการค้นหาความหมายในวีดิทัศน์สำเร็จรูป อีกทั้งยังได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสัปดาห์ในกระบวนการดังกล่าวทั้งโดยตรงและโดยอ้อม นอกจากนั้นยังได้มีประสบการณ์ในการอ่านบทกวีในที่สาธารณะ การแสดงในโบสถ์คริสเตียน ของคนผิวดำ การแสดงละครบนถนน การเดินขบวนที่ผู้คนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รวมไปถึง การได้พบปะผู้คนหลายชาติหลายภาษาหลายอาชีพ ทำให้ผมคิดว่า จิตรกรรมและบทกวี คงจะไม่เพียงพอสำหรับการแสดงออกของเราเสียแล้ว เพราะยิ่งนานวันที่ผมตัวเองกับแผ่นกระดาษขาวเพื่อเขียนบทกวี ยิ่งนานวันที่ปล่อยให้ตัวเองยืนอยู่เบื้องหน้าขาหยั่งเขียนรูป บางทีนานเป็นวันๆกินๆ ผมก็พบแต่เพียงว่าผมจมดิ่งเข้าไปอยู่ในโลกของตัวเองมากเกินไป ผมอยากให้การแสดงออกของผมเป็นเสมือนหนังสือที่น่าอ่านเล่มหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านจมอยู่กับมันได้อย่างเมามัน และสะใจ หรือเป็นตั่งภาพเคลื่อนไหวในจอทีวี จอภาพยนตร์ หรือกระทั่งความเคลื่อนไหวในตลาดสด ที่ผู้คนมีความรู้สึกร่วมอย่างเป็นจริงเป็นจัง จนบางครั้งรู้สึกว่ามันภาพเหล่านั้นทำการเคลื่อนไหวแทนตัวเราไปแล้ว และผู้ชมก็สามารถสร้างสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวนั้น ได้อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ตลอดระยะเวลาที่นั้น ผมดู ผมฟัง ผมสังเกต ผมค้นร่น และไม่มีความสุข ต่อมาเมื่อมีเพื่อนคนหนึ่งแนะนำให้อ่านหนังสือ ชีวิตและผลงาน โจเซฟ บอยส์ และหนังสือเกี่ยวกับวูด ชู่อเทล มาย ฮอร์ส เขียนโดย ซอรา นีลส์ (ถ้าผมจำชื่อเธอไม่ผิด - หนังสือเล่มนี้ไม่มีใครบางคนยืมไปแล้วไม่คืน) นับว่าเป็นหนังสือภาษาอังกฤษ 2 เล่มที่ผมอ่านจบในรวดเดียวอย่างดื่มด่ำกับมัน ผมเริ่มสนใจวิธีการทำงานที่นำเอาความคิดทางการเมืองและสังคมวิจารณ์ของโจเซฟ บอยส์ และเบื้องหลังของพิธีกรรมทางประเพณีบางอย่าง ที่เป็นข้อสังเกตอันแหลมคมของ ซอรา นีลส์

ผมกลับเมืองไทยในปี 1983 และในปีต่อมาผมก็ได้ไปเยี่ยมบ้านเกิดสมัยที่เสมอ ในช่วงสงกรานต์ ที่จังหวัดน่าน ความหลังเกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนความหมายที่แสดงออกมาในรูปสัญลักษณ์ต่างๆ ทำให้ผมค่อยๆซึมซับเอาเข้ามาทีละน้อยๆ เริ่มแรกผมได้ทดลองเกี่ยวกับ เรื่องดุง(ธง) และต่อมาก็เป็นเรื่องการจุดประทัดปีโคมไฟ จากนั้นผมก็พยายามหาประสบการณ์กับความรู้สึกที่ซ้ำซากกับท่วงทำนองการสู่วิญ การท่องบ่นคาถา ในพิธีกรรม และการพวยพุ่งอันทรงพลังของดอกไม้ไฟ และการโปรยทาน โปรยข้าวดอกดอกไม้ ฯลฯ มากมายไม่จบสิ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ผมรำลึกได้ว่าเคยสัมพันธ์กับมันเสมอในวัยเด็ก

ต่อมาผมก็พบว่า การบันทึกเรื่องราว แล้วนำมาถ่ายทอดอย่างไร้จุดหมาย มันช่างไม่เอาไหนเลย ผมต้องการอะไรที่มากกว่านั้น และแล้วมันก็กลายมาเป็นสิ่งที่คุณทั้งหลายเห็นอยู่เดี๋ยวนี้นี้ แต่ก็ยังไม่ทราบเหมือนกันว่า ในกาลข้างหน้าผมจะพบอะไรหรือทำอะไรที่ต่างออกไปจากนี้ อีกหรือไม่ ผมพยายามไม่ยึดติดกับอะไร ผมจะปล่อยให้เหตุการณ์ สถานการณ์และสภาวะแวดล้อมต่างๆ เป็นตัวกำหนดว่าผมควรจะทำอะไรและอย่างไร

อย่างไรก็ตาม เวลานี้ผมคิดว่าผมพร้อมที่จะยืนยันจุดยืนของผมแล้ว ผมรู้สึกพอใจกับสิ่งที่ผมทำ